

İNANÇ

AYLIK DERGİ

İÇİNDEKİLER

30 Ağustos	: F. Coşkun
Harf inkılabı	: F. Erdoğan
Evimizin Köy gezileri	: Ata Lütfi Özdil
Timurlenk Denizlide	: F. A. Akça
Nazillinin tahliyesi ve esbabı hakkında düşünceler	} Şükrü Süer
Hikâye musabakası	:

SAYI

18

DENİZLİ

HALKEVİ

CUMHURİYET BASIMEVİ - DENİZLİ 3

İNANÇ

AYLIK HALKEVİ DERGİSİ

SAYI: 18

Ağustos 1938

İMTİYAZ SAHİBİ : ETEM MUTLU

30 Ağustos

Bugün 16 ıncı yılını kutladığımız Büyük Zaferin bize verdiği neşesile; bizi hayata tekrar kavuşturmanın o tatlı anlarını tekrar yaşamak ve çok heyecanlı vakalarını görmek maksadile yapılan bu günkü tören, hepimizin yaşadığı bir tarihin en parlak yerleri ve altın yazılarla yazılması gereken bir zafer menkibesinin sembolüdür.

Bu senelerce çalışarak meydana gelmiş bir harp değildir; Milletin bağrından çıkardığı bir evladının irşadile her tarafı düşman çizmeleri altında çiğnenen vatanın kurtuluş savaşındır. Bu harpte tarihe mal olan Osmanlı İmparatorluğunun son nefesi ni vermesiyle yeni doğan Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasına tekaddüm eden ve kurulmasına âmil olan bir harptir. Bunu düşünen ve o gün için böyle bir fikrin tahakkuk edeceğini kimse inanmazdı. Fakat ona inananl meydana gelecek zaferin sonsuz kutsallığına inanla sarıldılar.

Genel savaş bitmiş ve bu savaşa iştirak eden mağlup ve galipler başlarına geleni çekmeğe mahkûm edilmişti. Almanya Versayı imzalamış; Triyanon ve nöyyi muahedeleri mağlup devletlere tatbik edilmişti. Pek tabii olarak Osmanlılar mahut Sevri imzalamış ve padişah ta sırf kendi keyf ve zevki için bu muahedenin mevkii tatbike konmasına mani olmak istememişti. Fakat pek tabii olarak Türk milleti ve Ana vatan bunu kabul etmezdi. Müstakil bir devlete tatbik imkanı olmiyan bu muahedeyi kabul etmek imkanı dışında idi

Galiplerin teşviki ile 15 Mayıs 1919 da İzmir Yunanlılar tarafından işgâl edildi. O zaman karşılarında Türk Ulusunu değil, Padişah hükümeti ve Osmanlıları bulan Yunan ordusu Mahut (Megalo İdea) larını tahakkuk ettirmek için az zamanda Osmanlı devletinin rızası ile hiç bir harpsiz Egede yayılmaya başladılar.

Artık saltanat denen hiyola ölmüş bir imparatorluğun son yolcusu idi. Sevrile ellerinden istiklâli alınan hükümet ve Osmanlılar bu Yunan ordusu karşısında ne yapılabiliirdi.

Vatan çocukları yarattıkları o tek ulvi büyüğün etrafında toplandılar ve vatani bu düşman çizmesi altından temizlemeye antiçtiler. Birinci ve İkinci İnönü utkularından sonra Sakarya yeni Türk Ordusunun sarsılmaz bir inanla vatani ve milleti kurtarmaya ve düşmanı şefin dediği gibi (Vatanın harimi İsmetinde boğacağız) vecizesinin ilk tatbik anları, bize muhalif devletleri şaşırttı ve dolayısıyla inkisarı hayale uğrattı. Sakarya muharebesinden sonra düşman bozulmuştu. 22 gün ve gece devam eden bu harp Tür Ulusunun ölmeyeceğini düşmana ihsas ettirdi. Fakat bazı ecnebi devletler bilhassa İngiltere başta olmak üzere Yunan ordusu manen ve maddeten takviye edilmek suretile, asi Jeneral dedikleri Mustafa Kemal ve onun kurmağa çalıştığı Yeni Türkiye Hükümetine Versayı kabul ettirmek maksadile tekrar hücumla hazırlanmaya başladılar

Fakat bu sıralarda yeni Türkiye Devleti Ruslarla Moskova muahedesini ve Fransızlarla Ankara itilafnamesini imzalayarak bu iki Ulusu da hattı harp harici etmek gibi siyasal sahadan da muvaffakiyetle ilerlemesi bize muarız devletleri iyiden iyiye sarstı. Bunu müteakip itilâf devletleri tarafından bize ve yunanlılara mütareke teklif edildi. Biz bu muahedenin bütün ahkâmını kabul etmedik. Bazı şartlarla kabul etmek iste ediğimiz anda ikinci muahede tekliflerini de Türkiye Büyük Millet Meclisi rettedti.

Aradan hayli zaman geçmişti. Kurulmağa başlıyan yeni devlet günden güne kuvvetleniyordu. Cenup Şark cephelelerinden gelen malzemede Garp Cephesine ilâve edilince Türk Ordusu oldukça kuvvetlendi. Artık şimdiye kadar bir müdafaa harbi olan bu savaşı; bir taarruz şekline sökmek ve

düşmanı memleket sınırları dışına atmak lazımdı. Zaten gaye-bu değil mi idi Padişah ve onun hükümetinin keyfi için bu millet bu uçuruma sürüklenmemişmiydi. Aradan tam bir sene geçmişti. Milletin ana vatan içindeki düşmanlara bağladığı kin bir volkan gibi patlamak, lâvları altında bu yabancı Ulusu eritmek zamanı gelmişti. O zamana kadar şarka doğru ilerliyen Yunan ordusu Afyon kütahya ve Eskişehirde iyice yerleşmiş ve ordusunu takviye etmişti.

Bizim ordumuz ise daha techizatını tamamlamamıştı. İşte Sakaryadan son zafer dediğimiz 26 Ağustos taaruzuna kadar geçen bir sene içinde hazırlandık. Fakat her ne kadar olsa onlardan geri idik. Yalnız kalbimizin iman oldu, vatani düşmanlardan temizlemek azmi vardı. Ordumuzu Sakarya Cephesinden Cenuba indirmek ve taaruzu buradan yapmak gibi askeri bir pılan hazırlayan Gazi onu kuvveden fiile çıkarmak için işe başladı. Asker gece ilerliyerek ve gündüz gölgelerde istirahat ederek cepheye indi Garp Cephesi Kumutanı İsmet Bay Gazinin dediği gibi orduyu tamamladı Bundan sonra Gazi Konya yolu ile cenuba indi. Halbuki Ankarada biliniyordu.

26 Ağustos Çarşamba sabahı saat 5.30 da günlerdenberi susan Türk Topçusu amansız ateşine başladı ve bir gün içinde düşmanın günlerce bütün vrupa Devletlerinin çalışarak uğraştığı ve en modern harp vasıtalarını koyduğu cephe alt üst olmuş ve düşman şaşırmıştı.

Ulusun kalbinde inanla arkasında mermilerini taşıdığı top-ların sesi Avrupa ufuklarında bir yıldırım tesiri yaptı. Artık Türk Askeri önüne geçilmeyecek bir sel olduğu halde bütün dünya Devletlerinin galip gelecek diye kurduğu orduları bu sel önünde dalgaya tutulmuş saman çöpü gibi bir daha kendini toplıyamadı ve Türk Askerinin çelik Kolu önünde eridi.

Bütün safhası ile düşünülmüş, hazırlanmış idare ve utku ile niha yetlenen bu harekât; Türk ordusunun Türk zabitlerinin ve komuta heyetinin yüksek kudret ve kahramanlığını Türk Tarihine bir kerre daha tesbit eden muazzam ve lâyemut eser bu mil-

letin kurtuluşu ile neticelendi. Ona zincir vurmak isteyenler güneş ışıklarının altında eriyen buz parçaları gibi, Türk Askerinin süngüsü önünde can verdi. Artık zaferi tamamlamak lâzımdı. Şef Tür Ordusuna Şu komutu verdi

ORDULAR İLK HEDEFİNİZ AKDENİZDİR ... İLERİ...

Yıldırım gibi ilerliyen Türk ordusu az bir müddet içinde düşman ordusunu mahvetmesi. tarihte pek ender raslanan ve fakat bunun gibisi bulunmayan bir savaştır.

Meydana gelen eser milletin istiklâl fikrinin tam bir abidesidir. Bu eseri meydana getiren Türk milleti ve şefi bu gün lâyemut bir abide halinde yaşamakta ve yaşıyacaktır.

F. Coşkun

Harf Inkilâbı

Bu gün harf inkilabının onuncu yıl dönümünde bulunuyoruz. Mutlu günü hiç unutmayacağız. Çünkü bu günle, Cumhuriyetin her sahadeki yeniliklerin en ön safta gelenlerinden biri olan yazı şeklinin muğlak, anlaşılmaz vaziyetten, bin bir türlü kötülüklerinden kurtulmuş bulunduk.

Senelerdenberi milletin bünyesinde böyle bir inkilâp hazırlanıyordu. Bizde yapılan her inkilâp gibi bu da, cemiyetin bir ihtiyaç halinde istemesi, baştekilerin bu doğru medeniyet merdivenine ilk basamak olan harf değiştirmesi yolunu göstermesile meydana geldi. İnkilâp bir yeni şeyin etrafındakini mahvetmesile yani mazrufunu zarfını tamamen yırtması ve ondan hiç bir şey bırakmaması ile olur. Harf inkilâbı biz hakiki bünyemizin ihtiyacını tatmin etmiş onun mazrufu olan arap harflerini tamamen ortadan kaldırmış bulunduk. İnkilaptan evvel okuyan halk mikdarı ile harf inkilabından sonra okuma yazma yazma bilen Türk kadın ve erkeğinin yekûnu gözleri kamaştıracak ve ağzımızı hayretle açtıracak kadar çoktur.

Dünyadaki medeni milletler harflerini ve lisan kalıplarını teşkil eden şekillerini hep latin kaynağından gelen harflerden teşkil etmişler, kültürlerini enun üzerinden genişletmişlerdir. Herkes tarafından kolay okunan kolay yazılan harf milyonlarca insanın bir yazıyı kolay okuması, edindiği fikirleri kolayca yazması demektir. Dünya neşriyatının en önemli öğretme vasıtası yazılı eserleridir. Şu halde Türk milleti yazması, ve okunması kolay olan bu harfleri kabul etmekle Dünya neşriyatını medeniyetini, kültürünü daha çabuk hazmetmeğe doğru ilk şuurlu adımı atmıştır.

Tarih şahittir ki, içimizde yaşayan insanlar müşahhas birer vesikadır ki arap harfi senelerce bu milletin enerjisini eritmiş, günlerini boşa harcatmıştır. O kötü harflerle yalnız lakabını ve ismini yazmak için 16 sene medreseye gidip ge-

lenler vardır. Demokrasi rejimini kabul eden bir millete, arabın bünyesinden çıkma bir yazı şekli değil bütün dünya medeniyetine merhale olan ve hakiki Orkun kitabelerindeki Türk yazısına kısmen benzeyen Latin harfi lâzımdı. Burada Orkun kitabesindeki bir cümleyi söylemeden geçmiyeceğim: Ey Türk oğuz beyleri içinden yukarıdaki gök çökmese aşağıdaki yer delinmese ülkeni, türeni kim boza bilir. Bu günde Türk milletine şöyle denebilir: Türk inkılabı derindir ve bütündür. Halkın hakiki bünyesinin isteğiyle meydana gelmiştir Yüce ATAMIZ bunu bizzat işaret etmiştir. Bunu kimse başka istikamete çeviremez, türklük her şeyile harf inkılâbını dünya yıkılsa da bir şeye feda edemez. Diyoruz.

Sayın Dinleyiciler ;

Bu günün kudsiyeti ; sahifelerle yazmak, saatlarca söylemakle tarif ve tebarüz ettirilmeyecek kadar ehemmiyetli ve büyüktür. Biz bu harfi değiştirmekle aynı zamanda arap ideolijisini telkin eden ve Türklüğü senelerce manevi emperyalizmi altında tutan kitapları yeni nesilden uzak tutarak onları dünya inanişi ve medeniyeti ile hemayar bir inaniş vermiş oluyoruz.

Bütün varlığımızla milletler arasında medeni ve insaniyete yardım eden bir türklük yaratmak, o şekilde ki : bu Türklüğün hakiki vazifesi kendi asil milletin mukadderatını kurtarmak olsun. Eskiden devlet işi ile din işi beraber yürüyordu.

O zaman bütün fikriyatımıza şark felsefesi inanişi, kültürü kakim oluyordu. Bu gün dünya ölçüsü ile büyük yer alan eski Yunan ve Latin medeniyetini onların meydana koyduğu eserleri ve onu takip ederek bunun üzerine kurulan Dünya medeniyetine, kültürüne bütün kapılarımızı açmış bulunuyoruz Bunun için Ümanizme (Eski Lâtin ve Yunan medeniyetine insanlığa hayranlık) sevgisini bu modern türk harflerile milletimize daha kolay aşılabilir olacağız.

Bu gün en münevver adamımızla en cahil bir ferd yeni Türk yazısını okuma bakımından bir oldu. Böylece bükülgen harfleri bıraktık, bitişken harfleri kabul ettik. Türk inkılabla-

rının meydana gelişinde en başta düşünülen ve bu milletin %75 ni teşkil eden köylü bu işte de ön safta düşünülmüştür. Bu gün Türk havasında taptaze bir harf şekli yeniliği bundan on sene evvel çınladı. En büyüğümüzden en küçüğümüze kadar bu gün fikriyatımızı, kültürümüzü, yüksek ve hür düşüncülerimizi şekillendirecek bir yazı kabul ettiğimizden bütün kalbimizle seviniyoruz.

Bütün yenilikleriyle yeni bir millet yaratan yüce önder bu işte de harf inkılâbının ilk baş öğretmeni olmuş millete bu kudsî yolu göstermiştir. Yeniden yaratılan bir millet derken hiç mübalâğa yoktur. Çünkü: türlü rejim içinde yaşayanlar bile demokrasi rejimi zamanındaki düşünceleri, diğerlerini kat-kat geride bırakarak bugünün adamı olmuşlardır. Harf inkılâbı bu üç devir adamının oğlunu yepyeni bir inaniş ve kültürle Türk bünyesinden fıskırttığından bugün en mutlu günlerimizden bir bayram günüdür.

Var olsun bizi bütün kötülüklerden kurtaran Atatürk...

Bugün onun işaretile taptaze bir lisan şekli kuruldu.

Ey Türk gençleri;

Türklük ve inkılâpları gün geçtikçe kafamızda daha çok mana ve şümül kesbederek yüce Ataya verdiğimiz sözü kanımızla, enerjimizle yerine getireceğiz. Bu en büyük andımız ve inanımızdır.

Fehmi Erdoğan

Evimizin Köy Gezileri

Sıcak bir günde hey'etimiz Karahayit mıntakasına hareket etmiştir. 12 azadan mürekkep bu heyet içinde bir doktor, iki öğretmen, bir eczacı vardı. Halkevi reisi esat kaymakçı başaamlık ediyordu. Köycülük şubesi azaları ile mümessilleri de mevcuttu. Yollar yeşil Denizlinin her tarafında birer hiyaban gibi uzanan bu yollar gezenlerin gönüllerini açan bir güzellikle açılıyor, kapanıyor ve ta uzaklarda mor dağların, yeşil ovaların eteklerinde kayboluyordu. Akan suların çağılıtlarını dinleyerek esen serin havanın puselerini koklayan yolcular Pamukkale travertenlerini seyre dalmışlardı.

Menderesi geçtik ve yolumuzun üzerindeki Eskihişar, Şamlı, Ecirli köylerinin beyaz badanalı evlerini, çardak üzerinde cibinlikli yataklarını geride bıraktık. Aşağı karahayita girdik.

10 taneden fazla köyün merkezi olan bu yer, bir su şehri olma namzettir. Yeşil ağaçların arasında bir yuva, ihtiyarların hayallerinde kurdukları son isirahat yeri işte burasıdır.

Çankaya vadisine benzeyen yolun sırtına tırmanıyoruz. Yukarı karahayit üzerinde bir tepe kâmilten kaynar su kaynakları ile yer yer dumanlar tüten bir şifa tepesidir. 90 derece de fokurdayan bu su içine kimse elini sokamaz. Parlak bronz renginde bir su, havuzunu kendi bütünlemiştir.

Köylü ile konuştuk. Vadinin eteğinde; Kubbeli bir hamam ve otel yapacaklarmış. Parayı devlet verecek ve malzemeyi kendileri hazırlıyacaklar. Şimdilik bunların sıkıntısı sığırlarına bir otlak istiyorlar. Bu arzularını da çok değil, Cumhuriyet Hükûmetimiz; kendileri müracaat etmeden bir kanunla tatmin etmiştir. Hepsinin çıra benizli, sıhhatli insanlar oldu-

ğunu ayna gibi yüzleri gösteriyor. Her köy bir gecede telefonla heyetimizin gelişini haber almışlar ve hastalarını merkeze toplamışlar. Ertesi sabah ilk okulun bahçesinde kadın erkek, çocuk ve ihtiyar yüzden fazla hasta mevcuttu. Yalnız dikkata şayan olan; merkezden hiç bir hasta çıkmayıdır.

Genç ve çalışkan doktorumuz Süzan işe başladı. Zaten bir kısmını hastaneden tanıyordu. Muayenenin neticesi şudur:

Vaktile çektikleri sıttmadan kalan mide ve bağırsak hastalıkları; açıktan gelen suyun yaptığı marifetlerdir. Halbuki etrafı dağlarla muhat olan bu yerlerde pek âlâ burğu suyu çıkabilecek. Arteziyenlerin mevcudiyeti kaynakların bolluğundan belli. Yer deprenmesi de suyun vücuduna delâlet ediyor. Dağların arasından gelen akar su çok nefis ve hâzımdır. Biz orada iken sular biraz bulanıktı. Çünkü bir kaç gün evvel yağın yağmur ve doludan, sular millenmiş menbain açık bulunması buna sebep olmuş. Köy öğretmeni Bay Mehmet muhtar ve azalar çok misafirperver ve ikramcı a-lamlardır.

Halkevinin böyle haberleri yokken, kendilerini düşünerek şefkatli bir baba gibi onlara bakmağa gelmesi heyecanlarını çok tahrik etti. Gözlerinden sevinç yaşları akıttılar.

Bu saadet günlerini yaratan Cumhuriyete ve onun banisi ATATÜRK'E tükenmez afiyet ve ömürler dileriz...

Ata Lütfü Özdil

Denizli Tarihi Bahisleri;

TİMÜRLenk DENİZLİDE

(Yazan: F. Akçakoca Akça)

Evimiz, bendenize Denizli tarihi hakkında konferanslar vermek emrinde bulundu. Denizli tarihi üzerinde bilgim pek noksan olmakla beraber bildiklerimi söylemeyi kabul ettim. Bilgimin azlığı kadar söz söylemekte de kabiliyeisizliğim vardır. Hiç şüphe yok ki bir takım kusurlarım olacak Bunların önceden bağışlanmasını dileyeceğim.

Denizli tarihi: Öyle bir mevzudur ki umumî tarihimiz içinde en az malûmat bulunan bir kısımdır. Memleketimizin geçmişini öğrenmek için çok aramak ve yorulmak icap eder. Bu arama ve uğraşmayı kabul edenler mahez bulmakta müşkilât çekerler. Muhtelif umumî tarihlerde pek noksan ve perakende malumat görülür. Bunları bir araya toplamak suretiyle Denizli tarihini meydana çıkarmak istiyoruz. Bu da pek kolay olmuyor, zamanla ve uğraşmakla meydana geliyor. İşte bu gün size arzedeceğim (Timurlengin Denizliye uğraması) bahsı da epeyce çalışmadan sonra meydana gelmiştir.

Bir gün Hayrullak efendi tarihini okuyordum. Onun altıncı cildinde şöyle bir malumat gözüme ilişti:

(Timur mağrur, vak'ai malumeden sonra hazreti Yıldırım Bayizidi maiyetinde tevkif eyleyüp kendisi Kütahya tarafına andan dahi Altıntaş mevkiine, oradan da Denizli dedikleri kasabai muazzamaya vasil olup taksim bilâd ve ifsadı ibad ile meşgul iken...

İşte bu cümleden Timurlengin Denizliye geldiği anlaşılıyor ise de bunu başka tarihlerde de görüp müşarüleyihin buraya geldiğini kat'i olarak tesbit etmek lâzımdı. Yalnız bir tek kitabın yazısı, bir vak'anın doğruluğu hakkında bize kâfi ve kat'i bir fikir veremezdi. Bunun için bir çok tarihlerde

buna dair küçük bir kayde bile tesadüf edemedim. Bunun üzerine Bendenize Denizli tarihi hakkında kıymetli yardımlarını esirgemiyen üstadı muhterem Balıkesir Saylavı Bay Hakkı Uzunçarşılı oğluna bir mektup yazdım. Timurlengin Denizliye uğraması hakkındaki Hayrullah efendi tarihinin bu kaydını arzyledim ve kendisinden bu hususta tarihi müeyyide rica ettim. Timurlengin beraberinde dolaşip onun zafernamesini farsca yazan Şerafettin Yezdinin buraya ait olan fıkrasını tercüme ederek göndermek lütfunda bulundular. Bununla Timurlengin Denizliye uğradığını kat'i olarak tesbit etmekle beraber araştırmalarım devam ettim. 1934 yılında arkeri matbua tarafından basılan ve Fırka kumandanı Erzincanlı Bıyıklı oğlu Bay Ömer Halis tarafından yazılan (Timurun Anadolu seferi ve Ankara savaşı) adlı kıymetli eserini buldum. Bundan sonra Konya Halkevi tarafından neşredilen Konya adlı mecmualarda Şerafeddin Yezdinin zafernamesinin aynen dilimize tercümesini gördüm. İşte bu kıymetli eserlerle Timurlengin Denizliye gelip gittiğini tesbit eyledim.

Denizli tarihinin bir yaprağını işgal edecek olan bu malûmatı, muhterem okuyucularıma arz ediyorum.

Timurlenk Denizlide

Timurlenk, M. 1402 Temmuz 19 ve H. 804 Zilhiccenin 19 uncu günü Ankara kal'asını muhasara ve 20 inci günü Ankara meydan muharebesini kazanup Yıldırım Bayizidi esir etti. Etrafa ordular sevkederek Anadolunun istilâsını ve çapulunu emreyledi. Ankara bağlarında bir müddet kaldı. Sonra altı günlük bir yürüyüş ile Sivrihisara geldi. Orada Emir zade (Şah Ruh) altı tümen askerle Gölhisar ve İstanos taraflarına gönderdi. Buradan da iki günlük bir yürüyüş ile Kütahyaya gelip karargâhını kurdu. Burada zaferin verdiği neş'e ile içip eğlenmeğe başladı. Meclislerine Yıldırım Bayizidi de davet ediyordu. Bu içki ve eğlence âlemleri gündüz akşamlara ve gice sabahlara kadar devam etti. Timur, güzel sesli, ve ay yüzlü sakilerin elinden içti. Onların gazel ve şarkılarını dinledi.

Burada bir ay oturdu. Timurlenk Kütahyadan hareket ederek Altun taşta geldi. Yıldırım Bayezidi de yanında götürdü. Burada da işu noş ile eğlendi. Yine meclislerine Yıldırım Bayezidi davet eyledi. Timurlenk buradan da hareket ederek (Tonguzluğa) geldi. Burada karargâhını kurdu. Güz mevsimi gelmişti. Ordusunun kışlıklarını tayin ederek kısım kısım muhtelif yerlere sevkeyledi. Bu sırada Rumeli yakasına geçen Yıldırım Bayezidin büyük oğlu Süleyman Çelebinin hoca Ramazan adında bir elçisi gelip Timurun huzuruna çıktı. Bir çok hediyeler sundu. Süleyman Çelebinin affını rica etti. Timurleng'in bu şehzade hakkında af iradesi çıkarsa şehzadenin gelip Timurun ayağına yüz süreceğini arzyleydi Timurlenk cevaben Emir Süleyman Çelebiye varışından selâm eyle, olan oldu, Tanrının dediği yerini buldu, heman gelsin kendisi hakkında fena bir gözümüz yoktur, dedi. Ve Şeh Ramazanı izaz ve ikram ederek geriye gönderdi.

Timurlenk burada bulunduğu sırada evvelce Aydın iline çapula gitmiş olan hoca Şeh Ali Bahadır, dönüp geldi. Dolastıkları yerler sıcak ve havası ağır olduğundan hastalandı. Askerin bir kısmı da hastalanmıştı. Timurlenk bu hastayı ziyaret etti. Onun ziyareti hastaya şifa verdi, Bu civarda suyu biraz durunca taşlanan bir çeşme vardı. Bazı askerler bunu bilmiyerek bu sudan içtiler. Bu yüzden helâk oldular. Timurlenk Tonguzlukta yola çıktı. Dunguzluğa erişti. Ahaliye aman verdi aman parası aldı. Başka bir şey yapmadı. Timurlenk karargâhını buradan toplayarak Menderes su üzerinde Timurtaşın yaptırmış olduğu köprüden geçerek Aydına doğru yoluna devam ettiği bu sırada Menteşe oğulları Emir Mehmet ile İsfendiyar gelerek Bin at armağan verdiler. Timur kendilerine iltifat etti; İhsanlarda bulundu, Hil'atlar verdiler. Kemer ve külâh ihsan eyledi.

Timur karargâhı ile Güzelhisar (Aydın)a gitti. Bir müddet istirahat ettikten sonra (Ayasuluk—Selçuk) a geçti. Bir kaç günde burada kaldı. Sonra Tireye yürüdü. Tirede İzmir fethi için hazırlıklar başladı. Mevsim kış olmasına rağmen harp hazırlığı için buyruklar etrafa sür'atla gönderildi. Kışlaklarda bulunan ümeranın askerleride İzmir üzerine yürümeleri bildi-

rildi. Timurlenk ağırlığını Tire civarında bir dağın eteğine bırakarak İzmir'e doğru yürüdü. Hicretin 805 yılının Cemazıyelevvel ayının altıncı Cumartesi günü İzmir civarında deniz görüldü. Bu sırada etraftaki kuvvetlerde toplanmağa başladı. İzmir kal'asında bulunan Şovalyeler teslim teklifini kabul etmediklerinden muhasara ve muharebe başladı. İki hafta çok çetin muharebe oldu. Timurlenk ordusu kal'anın muhasarasında fevkalâde gayret gösterdi. Şiddetli hucumlarda bulundu. Nihayet iki hafta gibi az bir zaman içinde İzmir kalası zabdolundu. Timurlenk tarafından verilen emir mucibince kal'a temamilen yıkıldı. Moloz ve taşları denize dökülerek kal'a mahalli dümdüz edildi. Biraz uzakta heman bir at seyirdimi mesafede bulunan müslüman İzmir kal'ası tamir edilerek oranın yerli müslümanlarına muharebe levazımı verildi. Elbise silâh ve cephaneleri çoğaltıldı. Bu kal'a halkına Timurlenk iltifat ve ihsanlarda bulundu. Bu suretle İzmir civarı temizlendi. Foça kal'asına bir kuvvet gönderilerek haraca bağlandı. Bu işler bitince Timur karargâhı ile hareket ederek Ayasuluğa geldi.

Timur Ayasuluktan yola çıktı. Karargâhı ile birlikte Tozguzluğa geldi. Emir zade Mehmet Sultan kışlakları olan Manisadan hareket ederek Alaşehir'e ve oradan da Tonguzluğa gelerek Timura kavuştu. Timur tarafından buna askerlerle Ankaraya gitmesi ve oradan da Kayseriye geçerek ordu ile birleşmesi emredildi. Bu şehzade askerlerini toplayıncaya kadar Tonguzlukta kaldı. Timurlenk Sultanhisarda (Bu yol üzerinde Sultahisar adında bir mevki yaktır. Kızılhisar olması muhtemeldir) doğru yoluna devam etti. Burada çitaklardan mürekkep bir kuvvet dağlarda gizlenmişlerdi. Bunların imhası emir olundu. Yapılan çarpışmada çitaklar imha olundu. Bunların içinde Rumeli askerlerinden de görüldü.

Timurleng'in şamlılara galebesi sırasında Yıldırım Bayezid'den kaçarak Timura iltica eden Germiyan oğlu Yakup Çelebi, Timurleng'in yanına geldi. Timurlenk buna atıfet gösterdi. Bir ferman ile Kütahya, Tonguzluk Karahahi ve Germiyan ulusunu verdi. Ayrıca hil'atlar geydirdi. Bundan sonra Uluborlu, Eğirdir üzerinden Akşehir'e geçti. Daha sonra Konya—Kayseri ve Sivas yolu ile çekilip gitti.

Bu tarihi vak'adan Denizliyi alakadar eden dört nokta meydana çıkmaktadır:

1 — Timurlenk İzmire gider ve gelirken Denizliden geçmiştir.

2 — Tengüzlükten kalkıp Tonguzluğa gitmiştir.

3 — Timurtaş köprüsünden geçmiştir.

4 — Denizliyi Germiyan oğlu Yakup beye vermiştir.

Şimdi-tebaruz eden bu dört noktayı birer birer inceleyelim.

Yezdi sarahaten yazmış ve bu notları hazırlarken istifade eylediğim kıymetli eserlerde bunu kendilerine mahez almışlardır. Şerafettini Yezdi Timurun beraberinde dolaştığı için bu kısmı kat'î ve doğru olarak kabul etmek lâzımdır. Nete-kim muhterem kumandan Bay Ömer Haliste haritalarını bu suretle çizmiştir.

2 — Tengüzlükten kalkıp Tonguzluğa gitmesi ve suyu taş bağliyan çeşme meselesini araştırmak icabeder. Bu husustaki fikrimi (Pamuk kale suları) ve (Lâodikya) adlı eserlerimle arzyledim.

3 — Menderes üzerindeki Demirtaş köprüsü: bu köprünün yerini tesbit ettik gidip mahallinde tetkikat yaptık. Sarayköy batısında ve Sarayköy—Nazilli hududu üstünde Tekke köyü damları civarındadır. Çok büyük bir köprü olduğu bu günkü ayaklarından anlaşılmaktadır. Köprünün ayakları üstünde ve civarında bir kitabe yoktur. Tabiatın kahir bir darbesi ile ortasından yarıp kemerleri yıkılan bu köprü, acaba hangi Demirtaş tarafından yaptırılmıştır? Selçukilerle bu havaliyi işgalinden Timurlengin buradan geçtiği tarihe kadar Anadolu Demirtaş adında iki büyük kumandan görüyoruz. Biri İlhan Hükûmetinin kumandanı Emir Çobanın oğlu Demirtaş olup Anadolu umumî valiliğinde milâdi (1316 dan 1327) tarihine kadar bulunmuştur. Bunun menderes havzasına indigine dair hiç bir tarihî kayda tesadüf edilmemiştir. Diğeri de Yıldırım Bavizidin ümerasından olup Karamanlılarla ve müstekil ayalet beyleri ile savaşlar yapan ve Yıldırımın mühim hizmetlerinde bulunan Timurtaş paşadır ki Yıldırımın Ankara muharebesinde esir düştüğü sırada onunla birlikte tutsak

olmuştur. Bu köprü bunlardan hangisinin himmet eseri olduğu anlaşılmamıştır. Hangi zat tarafından yapılsa yapılsın bu köprü büyük Türk eseridir. Bunun yüzlerce sene suyun içinde ve menderesin nice azgınlıklarına ve tabiatın büyük bir darbesine maruz kalmasına rağmen bu gün ortadaki ayak büyük bir haşmetle menderesin içinde oturup durmaktadır. Bu genişliğini (19) metre olarak tahmin ettik. Menderesin buradaki açıklığını (50) metre olarak tahmin eyledik. 50 — 60 metre uzunluğunda ve 19—20 metre genişliğinde kârgir ve kemerli bir köprü her halde büyük bir himmet eseridir. Eğer büyük bir sarsıntı neticesinde köprünün tam ortasından kü-kürtlü sıcak bir su patlayup çıkmamış olsaydı köprü bu günde metanetini muhafaza edecek bir halde bulunacaktı. Ne çareki feleğin büyük bir sillesi bunu kullanılmıyacak bir hale sokmuştur.

4 — Denizlini Germiyan oğluna verilmesi; İnanc oğullarından Murat beyin oğlu İshak beyden sonra Denizli ve havalisinin Germiyanlılar eline geçtiği zan ve tahmin edilmektedir. Osmanlılar tarafından ellerinden eyaletleri alınan Aydın, Saruhan ve Menteşe beylerine Timur kendi eyaletlerini iade eylediği gibi Germiyan oğluna da eyaletini vermiş olduğu öğrenilmekte Denizli ve havalisinin bu suretle o sırada Germiyan memaliki eczasından bulunduğu anlaşılmaktadır.

Şimdi hülâseten arzediyorum. Timurlenk milâdın 1402 yılının güz mevsiminde Kütahya—Altıntaş yolu ile Denizliye gelmiş burada bir müddet oturmuştur. Buradan Aydın—Ayasuluk üzerinden İzmirin fethine gitmiştir. Bu yılın kışında İzmirin fethederek yine aynı yol ile Denizliye gelmiş sonra Eğirdire gitmiştir. Bu muhakkaktır.

Yalnız Aydınlatılmıyan nokta şudur: Suyu taş bağliyan çeşme ile Şark Türkçesinde Denizli manasına gelen (Tengüzlük) ve Donuzlu manasına gelen (Tonguzluk) mevkileri.. buraları nerelerdir?

Sayın okuyucular!.. Ben bu yerleri kat'î olarak bulamadım. Pamukkale suları ve Lâodikya adlı eseri acizide bazı tahminler yaparak fikrimi arzylemiştim. Okuyucularımda içinde bu mevkileri bilen veya mütalaa dermeyer edenler bulunursa Denizli tarihine hizmet etmiş olacaklardır.

F. Akçakoca Akça

Nazillinin Tahliyesi ve Esbabı Hakkındaki Düşünceler

Düşman Nazilliyi 19/20 gecesini çok gizli ve âni olarak tahliye etmiştir. Keyfiyetten ne mahallî hükümeti ve ne de kendilerini kurtarmak emelile geldiklerini iddia ettikleri ırkdaşlarını bile haberdar etmemişlerdir: Bu sebeple tahliye esnasında Türk halka bir zarar yapılmamıştır. Yalnız gizlice toplattırıp beraberlerinde götürdükleri hatırımda kaldığına göre Nazilliden 20 Atçadan, 15 Sultanhisardan 5 ve daha yolda rasgeldikleri masum halkı kısmen yollarda şehit etmişler ve kısmen beraberlerinde götürmüşlerdir. Tahliyenin böyle âni ve adeta firar şeklinde yapılması esbabına gelince:

A — Aydın ile Nazilli arasında icrayı faaliyet eden millî kuvvetlerin Tren yolunu tahrik ve Nazillideki kıt'anın çekilme istikametini tehdit etmesi keyfiyetidir. Gerçi bu faaliyet mühim ise de düşman için aynı zamanda cepheden esaslı bir tazyik ve tehlike melhuz olmadıkça seyyar ve gayri muntazam küçük kuvvetlerin tesirile tahliyeye mecbur kaldığı kabul olunamaz. Böyle zayıf müfrezeler düşmanı ancak izaç edebilirler. Nazilli — Aydın arasında daha mühimce kuvvetler girse bile cepheden (şarktan) emin oldukça Aydın ve Nazilliden karşılıklı yapılacak hareket ile çabuk izale edilebilir. Ve Nazillideki kuvvet çekilmek isterse Aydındaki büyük kısım onun çekilmesini himaye edebilir. Tren hattının tahrip edilmesi Nazillideki kıt'a için kat'î bir tehlike teşkil edemez. Mesafenin azlığı dolayısıyla karadan çekilebilir. Netekim öyle de olmuştur.

B — Düşmanı Aydından daha şarka doğru işgal sahasının genişletilmesine siyasî vaziyetin müsait olmaması yani itilâf Devletlerince tasvip edilmemesi keyfiyeti:

Gerçi böyle bir ihtimâl gayri varit görülmezse de düşmanın karakteri ve tahliyenin sureti icrası bu fikri kat'iyen reddetmemektedir. İzah edelim: Tahliye siyasî bir lüzum ve zaruret üzerine yapılmış olsaydı, bilâ hadise girmiş olduğu Na-

zilliden yine hadisesiz olarak gündüzün ve mahallî hükümetin ve halkın ve hassatan ırkdaşlarının mamulâtı dahilinde mutatan merasimle çekilip giderlerdi. Buraya itilâf devletleri kararıyla gelmiştik işte yine onların kararıyla gidiyoruz. ırkdaşlarımızla eskisi gibi hoş geçinin derlerdi. Bu sayede millî mukavemete aleyhtar olanların faaliyetine müessir bir surette yardım ederlerdi. Bundan başka tahliye esnasında beraberlerinde götürdükleri kimseleri yollarda sebepsiz şehit etmezler ve köşkte işgâl müddetince kendileriyle beraber asayışı temin eden Jandarma karakolundaki bir avuç Türk Jandarmasını imha için muhasara etmezler ve müsademe yapmazlardı. Nazillideki bıraktıkları ırkdaşlarının intikam hissile maruz kalacakları fecayii göz önünde bulundururlardı. Görülüyor ki tahliye makul bir sebeple değil daha mühim bir zaruret neticesi olarak âni ve büyük bir korku ve telâş içinde yapılmış akıl ve mantık vaziyete hâkim olmamıştır.

C — Şarktan (Sarayköyden) gelecek faik Türk kuvvetlerinin tazyiki karşısında kendi büyük kısmından (Aydından) uzak ve ağaçlıklarla kapalı karışık bir arazide ve düşman muhitinde yapmağa mecbur kalacağı bir çekilme hararetinin müşkilâtı veya imha edilmek tehlikesi:

Sarayköyde millî cephe teşkil edildiğinden itibaren çok mühim Türk kuvvetlerinin toplanmakta olduğu muhtelif vasitelerle ve haseten Trenle gidip gelenlerle yayılmış ve Tren memurlarının umumiyetle gayri Türk olmasından bilistifade kuvvetli propaganda yapılmış ve istasyon memurlarının görebileceği yerlerde fazlaca silâhlı kimseler gezdirmek suretile nümayişler tertip edilmişti. Bunların da aynı malûmatı işgal sahasındaki düşman makamlarına ve kumandanlarına gizlice duyuracakları muhakkaktı. Umumiyetle halk ağzında Sarayköyde toplanmakta olan kuvvetlerin 50,000 raddesinde olduğu düşmanın denize döküleceği şayiası vardı. Düşman kumanda makamlarının bu propaganda mübalâğalı görerek inanmayacakları tabiidir. Fakat bir toptanma hareketi his olunur. Bu miktarın hiç olmazsa 10 da veya 20 de biri nisbetinde bir kuvvetin toplanması şüphe götürmez bir ihtimâl ile kabul olunabilir. Bu Türk kuvvetlerinin kar topu gibi gittikçe artması da

kabil olduğuna göre Nazillideki 600 mevcutlu münferit tabur için çok büyük bir tehlike teşkil edeceğini düşünmüş olacakları da tabiidir. Şu hale nazaran düşman için Sarayköy kuvvetlerini tarassut etmek ve harekete geçtiğini öğrenmek ha yatı bir iş olurdu. Ve öylece de yaptılar. 18 Haziran 1335 de Sarayköyden hareket eden iki millî müfreze aradadaki mesafe dolayısıyla Nazilliye ancak 20 Haziran 335 sabahı müessir olabilirlerdi. Müfreze kısmı küllisinin de harekete geçtiği kabul olunursa 20 Haziran 335 den itibaren Nazillide düşman taburları şarktan gelen kuvvetlerle beraber Sultanhisar mıntıkasında faaliyette bulunan Yörük Ali efe kuvvetleri ile temas etmek ve çarpışmak mecburiyetinde idi.

İstihbaratına nazaran kendisine çok faik gördüğü bu kuvvetlerle münferiden çarpışmanın akibetini çok iyi takdir etmiş bulunan düşman kumandanı evvelceden düşünülmüş ve iyi bir hesap neticesi verilmiş doğru bir kararla tahliye 19/20 gecesi yapmıştır.

Mahalli hükümeti ve Türk halkını haberdar etmemesi tahliye işini işgal etmeleri ihtimaline mebni itimadsızlık eseridir. Gayrı Türkleri haberdar etmemeleri de bunların büyük heycana kapılacakları ve taburun peşi sıra çoluk çocuk Aydına gitmek istemeleri ihtimâlile çekilmenin gecikmesine sebebiyet verecekleri ve bu yüzden gayrı müsait şerait tahtında çarpışmak ve korktuğuna uğramak tehlikesile karşılaşmamak gibi mühim bir maksada müstenit olabilir.

20“28 Haziran 335 tarihine kadar bir haftalık müddet içinde başkaca mühim bir hadise de vaki olmadığına göre Nazilli tahliyesiudeki isticalin ancak yukarıda izah edildiği üzere şarktan gelen kuvvetlerin tehdidi neticesi olduğu asker olmayanların bile takdir edebileceği bir hakikat olarak tezahür etmektedir.

28“30 Haziran 335 gün devam eden Aydın muharebesi:

19/20 Haziran 335 de Nazilliye tahliye eden düşman bütün hat boyundaki müfrezelerini de alarak Aydında toplanmıştı. Şarktan gelen kuvvetler Umurluda, menderes cenubundaki millî kuvvetler de Aydın cenubunda Aydın — Çine şosası üzerindeki menderes köprüsü başında 26 Haziran 335 de toplanmış bulunuyorlardı. 27 Haziran 335 sabahı Aydından Umur-

luya gelen hususi bir Trenin ilk vagonunun pençesinde büyücek bir İngiliz bayrağı sallanıyordu. Trenden İngiliz zabiti Hover (Forbes kumpanyası memuru ve İngiliz ihiyat zabiti miş) ile Aydın belediye reisi olduğu söylenen ismini hatırlamadığım bir zat istasyona çıktılar. Hover milli kuvvetlerin kumandanı ile görüşmek istediğini söyledi. Buna imkân olmadığı ve maksadı ne ise söylemesi tebliğ olundu. Millî kuvvetlerin Aydını basacaklarını öğrendiklerini ve böyle bir hâl vaki olursa islâm ve hristiyan masum halkın muharebe yüzünden büyük felâketlere maruz kalacağını ileri sürerek insaniyet namına bu hareketin yapılmamasını teklif etti. Daha ilk nazarda maksadını iyilikten ziyade millî kuvvetlerin kuvvet ve mahiyeti hakkında bir fikir elde etmek olduğu sezildi ve istasyondan başka bir yere gitmesine müsaade edilmeöği gibi hiç bir kimse ile de temas ettirilmedi. Bir müddet sonra (Aydın işgalinin haksızlığı ve mütareke ahkâmına menafi olduğu ve halka zulüm ve işgence yapıldığı bu sebeple tşgalin 48 saat zarfında ref edilerek bahsedilen fecayia meydan vermemelerinin insanî bir vazife olacağı aksi takdirde taş taş üstünde kalmayınca kadar mücadeleye devam kat'i karar verildiği ve bu yüzden tevellüt edecek maddi ve manevî mes'uliyetin Aydın işgal kuvvetleri kumandanile itilâf Devletleri mümessillerine raci olacağı mealinde Umurluda toplanmış olan bütün millî müfreze kumandanlarının imzalarını hâvi ihzar olunan beyanname Hovere verildi. Aynı gün Aydın mutasarrıfı da köprü başına gitmiş aynı şekilde müracaatta bulunmuş ve kendisine aynı mealde cevap verilmiştir.

Düşman bu millî ihtara 28 Haziran 1335 sabahı menderes köprüsü istikametinde yaptığı taarruzla feyli cevabını vermişti. Köprü başı müfrezesi düşmanın bu taarruzuna şiddetle mukabele etmiş ve düşmanı bidayette Emirköy telsiz telgraf sırtlarına ric'ate mecbur etmiştir. Düşman bu hâkim mevzide yerleşerek millî kuvvetleri şiddetli ateş almış ve müfrezenin sağcenahtaki ayakta tüfek atmak suretile pervasızca çarpışmakta olan kahraman Yörük Ali efeyi açık cenahından ihataya teşebbüs etmiştir. Vaktinde Umurlu grubundan o istikamette sevk edilmiş olan komser Hamdi ve Duacılı molla Bekir müfrezeleri bu düşmanın yan ve gerilerine müessir olmuşlar ve akşama doğru düşman telli dede sırtlarına çekilmeğe mecbur olmuştur.

Devam edecek

Halkevlerine Mensup Genç Muharrirler Aarasında (Memleket Küçük Hikâyeleri) Musabakası

C. H. P Genel merkezi halkevleri üyelerinden bulunan genç muharrirler arasında ve aşağıdaki şartlar altında bir (Memleket küçük hikâyeleri) musabakası açmıştır.

1 — Hikâyeler muharririn yaşadığı muhitin (Vilâyet dahi-
lindeki şehir ve köyler) tabiat, insan, ahlâk, ideâl, alicenap-
lık, aile muhabbeti, yurtseverlik, sevda hisleri, evlenme tarz-
ları, iş, âdet, tarih kahramanlık ve an'ane karakter ve hulâ-
sa bütün hususiyetlerini aksettirmelidir.

2 — Bu karakter ve hususiyetler bizzat iyi tetkik ve tah-
lil edilmiş mahalli şartlara ve realitelere uygun olmalıdır.

3 — Hikâyelerde aranacak esas sanattr.

4 — Hikâyeleri en çok normal daktilo makinesi sahifesile
on sahife olacaktır.

5 — Hikâyeler 1 Şubat 1939 tarihine kadar her zatın
mensup olduğu halkevi başkanlığına verilecektir.

6 — Hikâyeler, Ankarada teşekkül edecek bir Juri heyeti
tarafından tetkik edilecek ve 10 na kadar muvaffak olan 10
hikâye sahibine 100 zer lira mükâfat verilecektir.

7 — Mükâfat kazanan ve Juri heyetinin beğeneceği diğer
eserler, sahiplerinin imzasıyla Ulus ve Ülküde tefrika edilecek
ve bilâhare partice kitap halinde bastırılacaktır.

8 — Gönderilecek hikâyelerin hiç bir yerde neşredilmemiş
olması şarttır.

Halkvî Başkanlığı

Flatı - 12,5 - kuruştur.

Halkevlerinde çıkan Dergiler

<u>Halkevinin adı</u>	<u>Derginin adı</u>	<u>Kaç günde bir</u> <u>ÇIKTIĞI</u>
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taş nar	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	"
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	"
Elâziz	A'tan	"
Eminönü	Yeni Türk	"
Eminönü	Halk Bilgisi Hb	"
Gireson	Aksu	"
Isparta	Ün	"
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Konya	Konya	Aylık
Manisa	Gediz	"
Merzifon	Taşan	"
Milâs	Yeni Milâs	"
Muğla	Muğla	"
Niksar	Ülker	"
Trabzon	İnan	"
Samsun	19 Mayıs	"
Sinop	Dranaz	"